

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

PRACE KONSERWATORSKIE ZESPOŁU KOŚCIOŁA FARNEGO I DZWONNICY W JAŚLE

Opracował ; Dypl. Kons. Dzieł Sztuki Babicz Mirosław

TRZCIANA, październik 2022

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Obiekt

Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP w Jaśle

Nr rej. zabytków: A –

Adres obiektu:

ul .Farna 2, 38-200 Jasło

Właściciel:

Parafia Rzymskokatolicka p.w. Wniebowzięcia NMP w Jaśle

ul. Farna 2, 38-200 Jasło

Użytkownik:

Parafia Rzymskokatolicka p.w. Wniebowzięcia NMP w Jaśle

38-200 Jasło

Autor, czas powstania, styl:

Nieznany, warsztat lokalny, XV w, gotycki

Stadium opracowania:

Program prac konserwatorskich

Autor dokumentacji:

Konserwator Dziel Sztuki

mgr Mirosław Babicz

Nr dyplomu 1679 (UMK Toruń)

Spis treści

1. Historia obiektu
2. Opis obiektu
3. Stan zachowania obiektu
4. Proponowany zakres prac konserwatorskich
5. Program prac konserwatorskich
6. Dokumentacja fotograficzna

HISTORIA OBIEKTU

Przyjmuje się, iż kościół powstał w roku 1479, po zniszczeniach spowodowanych przez najazd Węgrów w 1474 r. Z tego czasu mogło pochodzić zachowane do ostatniej wojny sklepienie prezbiterium. Kościół nosił wezwanie Wniebowstąpienia N. M. P. i Wszystkich Świętych. Miał sklepione prezbiterium. Korpus przykryty był stropem drewnianym. Już wówczas istniała boczna kaplica murowana nakryta również stropem drewnianym. We wnętrzu kościoła było pięć ołtarzy, szósty ustawiony był w kaplicy. W 1611 r. dobudowano do kościoła nową kaplicę murowaną z cegieł. Nosiła ona wezwanie św. Anny.

W 1743 r. kościół był remontowany przez grupę rzemieślników węgierskich. Zapewne wykonano wtedy sklepienie beczkowe nawy głównej, oparte na filarach wewnętrznych. Jak wyglądał kościół na początku XIX wieku informuje obraz J. Bieszczada pokazujący pożar miasta w 1826 r. Jego bryła niewiele różni się od dzisiejszej. Mury kościoła były w tamtym czasie otynkowane. Nie przetrwała do dziś sygnaturka wieńcząca kalenicę dachu. W 1883 r. kościół poddano restauracji. Zasklepiono wówczas bocznią kaplicę i zakrystię, wykonano nowy dach kryty blachą, odnowiono elewację frontową. W 1909 r. odbito tynki na elewacjach prezbiterium, odsłaniając pierwotną kamienną strukturę murów. Zauważono wówczas wartość historyczną kościoła i je wyeksponowano. Jesienią 1944 r. kościół został podpalony, przez oddział kpt. Kindermanna, mający za zadanie zniszczenie miasta. Zawaliły się sklepienia w tym późnogotyckim prezbiterium. Poważnie nadwątlone zostały mury świątyni. Zniszczenia spowodowały również bezpowrotną utratę ściennych malowideł z końca XV wieku. Był to wielokwaterowy cykl pasyjny, z którego znany jest jedynie fragment Ostatniej Wieczerzy, uzupełniony dużych rozmiarów przedstawieniem postaci Boga Ojca. Zniszczeniu uległo nagromadzone w ciągu kilku wieków zabytkowe wyposażenie wnętrza. Z braku możliwości szybkiego zabezpieczenia zrujnowanego kościoła po wojnie doszło do dalszej destrukcji. Mieszkańcy pozbawieni domów przystąpili w pierwszej kolejności do ich odbudowy. W tym czasie zwały się resztki sklepienia prezbiterium i osłabieniu uległa korona murów.

W latach 1946 - 1956 przeprowadzono główne prace konserwatorskie: zrekonstruowano gotyckie sklepienie prezbiterium, nawę główną nakryto betonowym płaskim stropem o podziałach imitujących renesansowe kasetony, podniesiono wysokość dachów i zrekonstruowano szczyt zachodni fasady oraz mur ogniowy na styku korpusu nawowego i prezbiterium, całość

przykryto dachówką ceramiczną, odbito tynki z kamiennych elewacji zniszczonego sklepienia, celem ich zachowania, wmurowano w południową elewację nawy. Całość prac renowacyjnych skoncentrowana została na wygładzie zewnętrznym świątyni.

Z powodu braku funduszy, wewnątrz kościoła urządzone było długo i stopniowo. W związku z tym wystrój wnętrza prezentuje dziś bardzo niejednolity charakter.

W latach 1997-2000 przeprowadzono prace renowacyjne elewacji zewnętrznej w wyniku której m.in: założono nowe tynki i pokrycie z miedzi na kaplicy, kompleksowo zakonserwowano powierzchnie kamiennych ścian z rekonstrukcją detali architektonicznych - gzymsy kordonowe, parapety okien, nakrywy przypór.

OPIS OBIEKTU - KOŚCIÓŁ p.w. Wniebowzięcia NMP

Kościół o typowej bryle gotyckiej. Zwarta architektura składająca się z korpusu jednonawowego, od wschodu z prezbiterium zamkniętego trójbocznie. Od południa kaplica boczna, a od północy z zakrystią przy boku prezbiterium. Ściany elewacji na wszystkich stronach podparte systemem przypór, Elewację frontową zakończono wysokim szczytem. Dach wysoki dwuspadowy na nawie i prezbiterium, kryty dachówką. Między nawą a prezbiterium w narożniku od strony południowej umieszczono klatkę schodową zwieńczoną na wysokości dachu cylindryczną nadbudowa kryta dachem z blachy miedzianej.

Od południa przy korpusie nawy kaplica murowana, otynkowana z dachem pulpitowym krytym blachą miedzianą. Od północy przy ścianie prezbiterium zakrystia murowana z kamienia, otynkowana. Kryta dachem pulpitowym z obróbką blacharską w miedzi.

Gotycki charakter podkreślają wysokie otwory okienne sklepione ostrym łukiem zarówno na ścianach zachodniej, południowej oraz wokół prezbiterium. Ściana północna bez okien.

STAN ZACHOWANIA

Ogólny stan zachowania obiektu można określić jako dobry, Przeprowadzone ponad dwadzieścia lat temu prace konserwatorskie powstrzymały postępującą destrukcję w partiach muru, zwłaszcza w obrębie przypór korpusu nawowego.

Obecnie elewacja południowa uwidacznia zdecydowanie lepszy stan zachowania w stosunku do zachodniej oraz północnej. Na ścianie północnej pojawiły się nawarstwienia biologiczne oraz ciemne zabrudzenia

pokrywające wszystkie nakrywy, ściany przypór i partie cokołowe. Nawarstwienia te tworzą nieestetyczne zacieki zwłaszcza na cokole i ścianach przypór.

W partiach parapetów okiennych oraz nakryw przypór zauważalne rozszczelnienie spoinowania.

Wyprawy tynkarskie zwłaszcza na ścianach kaplicy południowej posiadają odznaki degradacji zwłaszcza w bocznej ścianie, gdzie wychodzi odpływ z pieca gazowego kondensacyjnego. Skropliny ściekające po ścianie doprowadziły do miejscowego zawilgocenia i rozmrożenia tynku. Na elewacji frontowej uwidocznione pęknięcia w tynku spowodowane zróżnicowaną pracą przypory i ściany (przypora w pracach remontowych elewacji w 1998 roku została zrekonstruowana w kamieniu na nowym fundamencie).

PROPONOWANY ZAKRES PRAC KONSERWATORSKICH

Prace konserwatorskie obejmować będą poprawę estetyki elewacji zewnętrznej oraz wystroju malarskiego ścian wewnętrznych oraz renowację elewacji dzwonnicy przykościelnej.

W trakcie prowadzonych prac konserwatorskich wykonane zostaną zabiegi przywracające pierwotny wygląd zabytku a także wykonane zostaną zabiegi zabezpieczające go przed wpływem niekorzystnych czynników atmosferycznych.

Całość ścian kościoła zostanie oczyszczona z nawarstwień po wcześniejszej dezynfekcji miejsc zaatakowanych przez mikroorganizmy. Oczyszczenie elewacji odsłoni stan zachowania powierzchni kamienia i spoiny. Przewiduje się jedynie miejscową wymianę pękniętych bądź rozszczelnionych na styku z kamieniem spoin. Konieczne będzie scalenie kolorystyczne uzupełnień z kamieniem lub ich wymiana na nowe kolorystycznie barwione masy mineralne.

W przypadku dużej zwilżalności i nasiąkliwości podłoża oraz w miejscach wymiany spoin, przewiduje się hydrofobizację z zastosowaniem roztworów żywic krzemoorganicznych.

W partiach tynkowanych ścian kaplicy zostaną wymienione zdegradowane tynki. Na bocznej ścianie kaplicy, w miejscu odprowadzania kondensatu skroplin założona zostanie izolowana rura i ukryta pod tynkiem. Wyprawy zostaną opracowane w tynkach renowacyjnych solo chłonnych zgodnie z technologią ich wykonania. Powierzchnia w całości zostanie opracowana kolorystycznie zgodnie z pierwotnym układem barw.

Ściany dzwonnicy opracowane w tynku wymagają nieco większych nakładów prac. W trakcie ostatnich prac remontowych w dużej partii ścian wymieniono podłoże ceglane z zastosowaniem cegły z cegielni Żółków. Zauważono, że właśnie na tych powierzchniach nastąpiła największa degradacja wypraw tynkarskich. Przyczyna tkwi z jednej strony w wilgoci podciąganej kapilarnie z podłoża przez cokół (brak izolacji poziomej) a z drugiej w jakości zastosowanej cegły. Obecność margli i stąd uruchomionych w zawilgoconym podłożu węglanów, spowodowała rozkład wypraw mineralnych.

Należy wykonać w trakcie prac przepoń izolacyjną poziomą nad kamiennym cokołem a także rozważyć wymianę wadliwego podłoża na nową cegłę i rekonstrukcję warstw tynkarskich.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH ELEWACJI KOŚCIOŁA

Partie kamienne

1. Wstępne wzmocnienie osypujących się partii piaskowca roztworem żywicy krzemoorganicznej Steinfestiger OH.
2. Dezynfekcja powierzchni środkiem antyseptycznym – np. SterylanD
3. Usuwanie nawarstwień biologicznych i chemicznych– Zmycie całej powierzchni sprężoną parą wodną a w miejscach o zwartych nawarstwieńiach zastosowanie metody chemicznej –3% roztwór kwasu fluorowodorowego – w okładzie z pulpy celulozowej. Do zmycia zastosowana zostanie również para wodna pod ciśnieniem.
4. Odsalanie powierzchni przypór gzymsów okapnikowych i parapetów – zastosowanie metody swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska.
5. Usuwanie miejscowe zdeintegrowanej oraz rozszczelnionej spoiny wypełniającej.
6. Uzupełnianie ubytków z wykonaniem zbrojeń z drutu i pręta nierdzewnego. Zastosowanie mas mineralnych opartych na zróżnicowanych frakcjach mielonego piaskowca oraz spoiwie z białego cementu portlandzkiego i dołowanego wapna.
7. Retusz kolorystyki uzupełnień z kamieniem– zastosowanie farb krzemianowych Keim.
8. grubości 5 cm.
9. Hydrofobizacja powierzchni roztworami żywicy krzemoorganicznych

Partie tynkowane

1. Dezynfekcja preparatem antyseptycznym w miejscach rozwoju mikroorganizmów.

2. Usuwanie złuszcżających się powłok malarskich.
3. Skucie odparzonych i rozwarstwionych tynków.
4. Rozcięcie szczelin w miejscu pęknięć tynku (w obrębie przypór).
5. Odpylenie szczelin i zaaplikowanie naprawy iniekcyjnej .
6. Wycięcie bruzd i założenie w miejscach pęknięć kotew spiralnych Helifix
7. Wymiana cegieł zdeintegrowanych i osypujących się w partiach ściany kaplicy.
8. Zmycie powierzchni wodą pod ciśnieniem
9. Wzmacnianie osłabionego muru ceglanego roztworem żywicy krzemoorganicznej.
10. Wykucie bruzdy w ścianie zewnętrznej kaplicy, celem przeprowadzenia izolowanej rury odprowadzającej skropliny pieca kondensacyjnego.
11. Założenie tynków renowacyjnych solo chłonnych .
12. Założenie filowanego tynku cienkowarstwowego wyrównującego powierzchnię zachowaną z odtworzoną w nowych tynkach
13. Opracowanie kolorystyki farbami krzemianowymi zgodnie z pierwotnym układem kolorystycznym.

RENOWACJA WARSTWY MALARSKIEJ ŚCIAN WEWNĘTRZNYCH KOŚCIOŁA

1. Dezynfekcja miejsc noszących ślady rozwoju mikroorganizmów.
2. Usuwanie nawarstwień i brudu.
3. Usuwanie mechaniczne złuszcżających się warstw malarskich.
4. W miejscach odparzeń podłoża wykonanie zastrzyków sklejących.
5. W miejscach zdeintegrowanego podłoża jego wymiana z zastosowaniem mineralnych wypraw renowacyjnych
6. Alternatywnie w miejscach osłabionego położa wykonanie impregnacji wzmacniającej z zastosowaniem roztworów żywicy krzemoorganicznych.
7. Opracowanie kolorystyczne. Naniesienie warstwy gruntującej oraz nawierzchniowej farbami renowacyjnymi wapiennymi lub krzemianowymi. Kolorystyka wymalowań ścian wewnętrznych – stara biel.

RENOWACJA DZWONNICY

Partie tynkowane

1. Dezynfekcja preparatem antyseptycznym w miejscach rozwoju mikroorganizmów.
2. Usuwanie złuszcających się powłok malarskich.
3. Skucie odparzonych i rozwarstwionych tynków.
4. Wykonanie izolacji metoda iniekcji w warstwie muru nad cokołem kamiennym
5. Wymiana cegieł zdeintegrowanych i osypujących się.
6. Zmycie powierzchni wodą pod ciśnieniem
7. Wzmacnianie osłabionego muru ceglanego roztworem żywicy krzemooorganicznej.
8. Założenie tynków renowacyjnych solo chłonnych
9. Założenie filowanego tynku cienkowarstwowego wyrównującego powierzchnię zachowaną z odtworzoną w nowych tynkach
10. Opracowanie kolorystyki farbami krzemianowymi zgodnie z pierwotnym układem kolorystycznym.

Partie kamienne

1. Dezynfekcja miejsc zaatakowanych przez mikroorganizmy - zastosowanie roztworu środka aseptycznego np.; Sterylan D oraz wspomagany dodatkowo 3% roztworem nadtlenu wodoru.
2. Usuwanie nawarstwień z powierzchni kamienia. Zmycie powierzchni sprężona para wodną . W miejscach o zwartych nawarstwieńiach zastosowanie metody chemicznej 3-5% roztwór kwasu fluorowodorowego lub pasty Fassadenreiniger-Paste.
3. Odsalanie detali kamiennych. Zastosowanie metody swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska.
4. Wykucie osłabionej spoiny .
5. Wymiana zdeintegrowanych elementów kamiennych . Zastosowanie piaskowca karpackiego o zbliżonych parametrach technicznych oryginału.
6. Uzupełnianie mniejszych ubytków kamienia barwionymi masami mineralnymi:
7. Rekonstrukcja mocno zdeintegrowanych partii muru kamiennego. Wykonanie ciosów w nowym kamieniu o podobnej formie oryginału i montaż w układzie pierwotnym (partie cokołowe w dzikim wątku i rzędowe w pilastrowaniu).
8. Uzupełnianie spoin masami mineralnymi. Wszystkie spoiny zostaną uzupełnione zaprawami renowacyjnymi solo chłonnymi,

spełniającymi wymogi WTA. Zaprawa dobrana zostanie kolorystycznie do zaprawy w wątku kamiennym muru kościoła. Spoiny opracowane zostaną jako wklęsłe.

9. Hydrofobizacja kamienia roztworami żywicy krzemoorganicznej (np; Funcosil SNL Remmers).